

Tarptautinė mokslinė konferencija *Terminologija ir terminografija: raida, aktualijos, perspektyvos*

ASTA MITKEVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

2013 m. spalio 10–11 dienomis Lietuvių kalbos institute vyko kas antrus metus rengiama tarptautinė mokslinė terminologijos konferencija. Šiųmetės konferencijos pavadinimas – *Terminologija ir terminografija: raida, aktualijos, perspektyvos*. Ją organizavo Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centras ir *Infoterm* (Tarptautinis terminologijos informacijos centras). Konferencijoje buvo perskaityta 10 pranešimų anglų ir 14 lietuvių kalba. Terminologijos konferencija per 10 metų tapo išties tarptautinė: užsienio pranešėjai atvyko iš Ispanijos, Austrijos, Vengrijos, Vokietijos, Danijos, Suomijos, Lenkijos, Rusijos, Latvijos (palyginime 2003 m. tarptautinę terminologijos konferenciją, kuri apsiribojo Pabaltijo šalimis).

Konferenciją pradėjo kviestinis pranešėjas Sergiuszas Grinevas-Griniewiczzius (Balgostės universitetas, Maskvos humanitarinis pedagoginis institutas), kalbėjęs apie terminologinės veiklos principus ir perspektyvas. Pranešėjas atskirai aptarė terminologijos mokslą (teorinę veiklą) ir terminologijos darbą (praktinę veiklą). Praktinis terminologijos darbas, pasak profesoriaus, apima terminijos inventorizavimą, tvarkybą, atskirų terminijų suderinimą, terminų sistemų konstravimą, terminografinę veiklą, terminologinį redagavimą, ekspertavimą, vertimą, terminologijos dokumentacijos ir informacijos paslaugas, sunormintos terminijos diegimą, terminologinį specialistų ir ne specialistų rengimą, terminologijos vadybą ir planavimą.

Profesorius emeritas Heribertas Pichtas nagrinėjo sąvokas kaip socialinių pokyčių atspindį. Jo nuomone, socialinės sąvokos: 1) dažniausiai yra tarpdalykinės, 2) dalis jų gali būti itin normatyvinės, 3) jų gyvavimo ciklą daugiausia lemia socialiniai veiksniai, 4) dauguma jų yra konstruktai, 5) jos priklauso nuo ideologijos ar religijos, 6) dėl jų galima ginčytis ir jas interpretuoti, 7) jos gali staigiai arba pamažu kisti. Tarptautinė

Latvijos ir Lietuvos komanda – Juris Borzovas (Latvijos universitetas), Albina Auksoriūtė (Lietuvių kalbos institutas) ir Ilze Irēna Ilziņa (Latvijos universiteto Matematikos ir informatikos institutas) – parengė pranešimą apie informacinių technologijų (IT) terminiją Latvijoje ir Lietuvoje. Atrinkus 220 anglišku IT terminų, buvo analizuoti jų atitikmenys latvių ir lietuvių kalboje – atitinkamai 818 ir 276. *Infoterm* atstovai Blanca Stella Giraldo Perez ir Christianas Galinskis kalbėjo apie mikroturinio ir struktūrizuoto turinio skirtumus ir panašumus. Jie lygino turinio, informacijos ir duomenų sąvokas, struktūrizuotą turinį su nestruktūrizuotu, mikroturinio vienetą su terminologiniu įrašu, kalbėjo apie skaitmeninio mokymosi objektus. Elviro Sorokinis (Maskvos valstybinis sritis universitetas) pranešimas buvo skirtas visada aktualiai terminų sinonimijos problemai. Profesorė apžvelgė sinoniminių terminų atsiradimo priežastis.

Kita kviestinė pranešėja – Anita Nuopponen iš Vasos universiteto (Suomija) – į socialinę žiniasklaidą pažvelgė kaip į terminologinės informacijos ir veiklos priemonę. Terminologinei veiklai socialinė žiniasklaida naudinga bendravimui (pvz., *LinkedIn*), dalijimuisi (pvz., terminologiniai tinklaraščiai, *Pinterest*), susitikimams (pvz., *Webinar*), mokymui(si) (*Webinar*), bendradarbiavimui (*TermWiki*), tyrimams.

Susanne Lervard (Terminus ApS ir Kopenhagos universiteto Tekstilės tyrimų centras) pristatė danų projektą *textilnet.dk*. Vienas iš jo tikslų yra istorinės tekstilės ir kostiumų terminų duomenų bazės internete (<http://dragt.dk>) sukūrimas. Madrido Karolio III universiteto docentas Ricardo Eito-Brunas kalbėjo apie lingvistinių išteklių integraciją į inžinerinius procesus, pasiūlė, kaip suderinti XML sukurtas terminų bazes su inžinerių naudojama įranga techniniam turiniui valdyti. Péteris Gaálas (Pėčo universitetas, Vengrija) pristatė kartu su Ágota Fóris (Karolio Gasparo universitetas, Vengrija) parengtą pranešimą *Leksikografija ir terminografija mokant terminologijos*. Vengrijoje buvo pradėta įgyvendinti dvejų metų terminologijos magistrantūros programa. Evgenia Dimitrieva (Baltijos valstybinė žvejybos laivyno akademija prie Kaliningrado valstybinio technikos universiteto) kalbėjo apie jūreivystės anglų kalbą, jos mokymą jūreivystės mokykloje.

Lietuviški pranešimai buvo skirti tiek terminologijos istorijos, tiek šiuolaikinės terminologijos problemoms. Stasys Keinys (Lietuvių kalbos institutas) kalbėjo apie terminų vienareikšmiškumą ir nevienareikšmiškumą. Docento teigimu, tiek tiriamajame, tiek praktiniame terminologijos darbe

ne visuomet tinka vartoti įsakmios reikšmės žodžius *reikalavimas*, *draudimas*, *negalima*, turbūt ne visuomet patys žinome, ar kuris terminas tikrai yra vienareikšmis ar juo labiau, ar toks jis bus ir po kurio laiko. Statybinės medžiagos įvardijančių liaudies terminų mikrosistemą terminų kilmės, hierarchinių ryšių, sinonimijos ir daugiareikšmiškumo aspektais analizavo Robertas Stunžinas (Lietuvių kalbos institutas). Regina Kvašytė (Šiaulių universitetas) lygino pastaraisiais metais išleistus latvių (2011) ir lietuvių (2012) lingvodidaktikos žodynus. Docentė aptarė terminografinius žodynų dalykus, analizavo jų terminiją, konstatavo, kad lingvodidaktikoje vyrauja tarptautinė terminija, nors esama ir vykusių naujadarų. Egidijus Zaikauskas (Europos Komisija) kalbėjo apie anglų kaip originalo kalbos ir lietuvių kaip vertimo kalbos terminų atitikmenų santykį. Tas santykis gali būti kiekybinis (dėmenų skaičius) ir kokybinis (atitikimas, konkretinimas, gramatinis, darybinis ir leksinis išskleidimas ar sutraukimas, gramatinis ir leksinis pakeitimas, demetaforizacija ir kt.).

Keliuose pranešimuose buvo nagrinėjama tam tikros dalykinės srities terminų istorija. Diana Šilobraitė (Lietuvių kalbos institutas) kalbėjo apie vienažodžius S. Skačkausko *Aritmetikos* (1897) vadovėlio terminus – dauguma jų dabar nevartojami, tačiau svarbūs matematikos terminijos istorijai. Palmira Zemlevičiūtė (Lietuvių kalbos institutas) aptarė pirmojo Lietuvos medicinos mokslo žurnalo *Medicina ir gamta* (1913) lietuviškus vienažodžius medicinos terminus, jų atsiradimą, darybą, sąsają su dabartine medicinos terminija. Daugiau nei pusė tų terminų išliko ir tebėra vartojami medicinos moksle. Lietuviškus ir latviškus augalų vardus Antano Juškos *Latvių-lietuvių-lenkų kalbų žodyne* (apie 1875 m., neišspausdintas) ir Mykolo Miežinio *Lietuviškai-latviškai-lenkiškai-rusiškame žodyne* (1894) analizavo Solvita Labanauskienė (Lietuvių kalbos institutas). Ji kalbėjo apie augalų vardų kilmę, sinonimus ir variantus. Aušros Rimkutės (Vytauto Didžiojo universitetas) pranešimo objektas – 1800–1882 m. katekizmai ir jų religijos terminai. Asta Mitkevičienė (Lietuvių kalbos institutas) aptarė figūrų ir tropų pavadinimus 1918–1940 m. literatūros mokslo vadovėliuose, daugiausia dėmesio skirdama terminų kilmei, sinonimijai ir lietuvinimui.

Kiti lietuviški pranešimai vienaip ar kitaip buvo susiję su informacinėmis technologijomis. Tekstynų terminologijos klausimai aptarti dviejų pranešėjų komandų iš Vytauto Didžiojo universiteto. Erika Rimkutė ir Irena Markievicz pristatė specializuoto tekstyno pagrindu 2012 m. parengtą

Švietimo ir mokslo terminų žodyną bei *Švietimo ir mokslo terminų ontologiją* (abu prieinami internete). Žodyne apibrėžiama apie 300 terminų, pateikiama jų vartosenos pavyzdžių, kairieji ir dešinieji terminų kolokatai, konkordansas ir kt. Pagal šio žodyno apibrėžtis konstruojami minėtos ontologijos klasių ryšiai ir taisyklės. Agnės Bielinskienės, Loïco Boizou ir Jolantos Kovalevskaitės pranešimas buvo skirtas švietimo ir mokslo termininiams kontekstams atpažinti specializuotame tekстыne taikant modelių metodą – naudojant dažniausius modelius gaunamas gana nemažas tinkamų kontekstų skaičius.

Šiomet sukanka 10 metų, kai buvo priimtas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymas. Alvydas Umbrasas (Lietuvių kalbos institutas) savo pranešime aptarė Terminų banko (<http://terminai.vlkk.lt>) sandarą, turinį, užklausų statistiką ir kt. Dabar Terminų banke yra daugiau nei 210 000 terminų straipsnių, per 9 000 aprobuotų teisės aktų terminų, įkelti 36 terminų žodynų duomenys. Šiuo metu tai yra universaliausias ir patikimiausias laisvai prieinamas lietuviškų terminų šaltinis. Egidijus Zaiuskas (Europos Komisija) aptarė kitą didelį skaitmeninį sistemišką terminų rinkinį – ES institucijų terminų bazę IATE. Dabar joje yra apie 48 000 lietuvių kalbos terminų (apibrėžtų apie 10 000), iš kurių apie 3 500 turi įvertinimą „labai patikima“. Pranešėjas lygino neviešą vidinę IATE su viešąja IATE, kuri prieinama <http://iate.europa.eu>.

Renata Špukienė (*Tilde IT*) į terminologiją ir kalbą pažvelgė iš verslo pusės. Pranešėja pristatė *Tilde IT* darbus lokalizavimo ir automatinio vertimo srityse, aptarė problematikos kaitą, naujus iššūkius ir perspektyvas. R. Špukienė savo pranešimą baigė retoriniais klausimais: o kas toliau bus su terminija, ar kurs terminus programos, o terminologai juos tik peržiūrės?

Konferencijos pranešimų tezes galima rasti Lietuvių kalbos instituto svetainėje (http://www.lki.lt/LKI_LT/images/TMA/2013_tez_s_abstracts.pdf). Kita tarptautinė mokslinė terminologijos konferencija Lietuvių kalbos institute tradiciškai vyks po poros metų.

Gauta 2013-10-21

Asta Mitkevičienė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas asta@lki.lt